كێ لە ئێوە خەوێكی بینیوە ؟

حەدیثێك باسدەكەین لە حەدیثەكانی پێغەمبەری خوا (ﷺ) لە صحیحی بوخاری لە باب تعبیری الرؤیاء لە دوای نوێژی بەیانی.

لە خەوێكی پێغەمبەری خواوە ﷺ

شەرحكردنی

مامۆستا كامەران كەریم

نووسینەوە و ئامادەكردنی

زانستخوازێكی شەرعی

عبدالله الكردي

حەدیثێك باس دەكەین لە حەدیثەكانی پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) لەصەحیحی بوخاری لەباب تعبیری الرویاء لەدوای نوێژی بەیانی .

پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم)عادەتی وا بوو لەدوای نوێژی بەیانی دائەنیشت نەئەخەوتەوە لەگەل صەحابە و هاورێكانی رووی تیَ ئەكردن و پێی دەوتن : كیَ لە ئێوە خەوێكی بینیوە !؟ با بۆی تەعبیر بكەم كیَ خەوێكی بینیوە با بۆی لێك بدەمەوە ، جا لەم بابەدا ئیمامی بوخاری (رحمە الله) حەد یثێكی درێژمان بۆ دەهێنی كە ئێمە مەبەستمان تێدا بریتیە لەوەی كەوا ئەگەركەسێك قورئان وەربگرێی و رەفزی بكاتەوە و عەمەل و ئیشی پێی نەكا و شەو نەیخوێنێتەوە و نوێژی بەیانی نەكا حوكمی ئەو كەسە چیە ؟! لەم حەدیثەدا حوكمەكە بەدیار دەكەوێی كەبەراستی عقوبەیەك و تۆلەیەكی زۆر ترسناكمان نیشان ئەدا پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم)كە لەو خەوەدا كە بەخۆی بینیویەتی باسی دەكا .

حەدیثەكە لە سەمورەی كوری جوندب (رەزا و رەحمەتی الله تعالی لیَ بیَ)دەفەرمووی : پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم)(كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِمَّا يُكْثِرُ أَنْ يَقُولَ لِأَصْحَابِهِ)بەزۆری ئەمەی بەهاورێكانی دەوت پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم)هەموو بەیانیەك رووی تێدەكردن و پێی دەوتن (هَلْ رَأَى أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنْ رُؤْيَا،) كەس لەئێوە خەوێكی بینیوە ؟! رووی تێدەكردن و هەر وای دەوت ، تەبعەن ئەمە لێرەدا ئیشارەتە بۆ عیلمی تەعبیر كە عیلمێكی زۆر گەورەیە لەناو ئێمەدا ئێستا زۆر بەدەگمەن ماوە لەبەر ئەوە قواعیدەكانی زۆربەی خەلكی نایزانی .

پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) دەیفەرموو : كەس لەئێوە خەوێكی بینیوە ؟ دەفەرمووی : (قَالَ: فَيَقُصُّ عَلَيْهِ مَنْ شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقُصَّ،)سەیر كە صەحابە ئەهاتن بۆیان دەگێرایەوە من ئەو خەوەم بینیوە ئەویتر دەیوت من ئەو خەوەم بینیوە ، (وَإِنَّهُ قَالَ ذَاتَ غَدَاةٍ:) رۆژێكیان بەیانیەكیان لەبەیانیەكان پێی وتین كە بۆخۆم خەوم بینیوە با بۆتان بگێرمەوە ، ئەمە خەوەكەی پێغەمبەرە (صلى الله عليه وسلم).

دەفەرمووی : (إِنَّهُ أَتَانِي اللَّيْلَةَ آتِيَانِ، وَإِنَّهُمَا ابْتَعَثَانِي) ئەم شەو لەخەودا دوو پیاو هاتن و منیان هەلساند و لەخەوما لەگەل خۆیاندا منیان برد (وَإِنَّهُمَا قَالاَ لِي انْطَلِقْ)پێیان ئەوتم برۆ و پێشمان بكەوە

با برۆین (وَإِنِّي انْطَلَقْتُ مَعَهُمَا) لەگەلیان رۆیشتم (وَإِنَّا أَتَيْنَا عَلَى رَجُلٍ مُضْطَجِعٍ)كە رۆیشتین سەیرم كرد پیاوێك پال كەوتوە (وَإِذَا آخَرُ قَائِمٌ عَلَيْهِ بِصَخْرَةٍ،)یەكێكیتر بەسەر سەریەوە وەستاوە بە پێوە تاشە بەردێكی گەورەی هەلگرتوە بەدەستیەوە (وَإِذَا هُوَ يَهْوِي بِالصَّخْرَةِ لِرَأْسِهِ فَيَثْلَغُ رَأْسَهُ)بەهەموو هێزی خۆی ئەم بەردە ئەم تاشە بەردە ئەكێشی بەسەری ئەم كەسەی كە پالٚ كەوتوە !كە ئەكێشی بەسەریدا چی بەسەر دێی ؟! (فَيَثْلَغُ رَأْسَهُ)ورد و درشتی دەكا و سەری پارچە پارچە دەكا و مۆخی سەری دەرئەچێتە دەرەوە و خوێن و گۆشتی هەر هەموو لەوناوەدا بلاو دەبێتەوە (فَيَتَدَهْدَهُ الحَجَرُ هَا هُنَا،)ئەو بەردە كاتێك ئەكێشی بەسەریدا ئەروا غلۆر دەبێتەوە و ئەروا بۆ ئەو سەری ئەوسەر (فَيَتْبَعُ الحَجَرَ فَيَأْخُذُهُ، فَلاَ يَرْجِعُ إِلَيْهِ حَتَّى يَصِحَّ رَأْسُهُ كَمَا كَانَ) كابرا دەروا بەردەكە دەهێنێتەوە لەسەری دا ئەوەستێی هەتا سەری چاك دەبێتەوە دیسانەوە پای دەكێشێتەوە بەبەردەوام ئاوای لێدەكا (ثُمَّ يَعُودُ عَلَيْهِ فَيَفْعَلُ بِهِ مِثْلَ مَا فَعَلَ المَرَّةَ الأُولَى،)جاری یەكەم چی لێكرد جاری دووەم و سێی یەم و دەیەم و چەندەهایتر هەر ئاوای لیٚ دەكا ئەم كەسە كەوتوە ئەمیش بەتاشە بەرد ئەكێشی بەسەریدا سەری پان و پرش و پارچە پارچە دەبیٚ خوێن و گۆشتی لیٚ دێتە دەرەوە بەردەكە ئەروا و ئەچیٚ بەردەكە ئەهێنێتەوە سەری چاك دەبێتەوە دیسانەوە وای لێدەكەنەوە ! بەردەوام لەو سزایەدایە الله تعالى پەنامان بدا یارەبی ! !

(قَالَ: قُلْتُ لَهُمَا: سُبْحَانَ اللَّهِ مَا هَذَانِ؟)پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) زۆر سەرسام دەبیٚ ئەلیٚ : پاكی بۆ الله لەشەریك ئائەمە چیە پێم بلێن ئەمە چیە ئەم دوانە ! ؟ حالی ئەم دوانە چیە بۆ ئەمە وا لەمە دەكا ؟!

ئەفەرمووی : دوو كەسەكە پێیان وتم : (قَالَ: قَالاَ لِي: انْطَلِقِ انْطَلِقْ، قَالَ: فَانْطَلَقْنَا)برۆ برۆ ، جاری لیٚ گەرێی شتیتر ماوە ببینی دواتر بۆت باس دەكەین .

(فَأَتَيْنَا عَلَى رَجُلٍ مُسْتَلْقٍ لِقَفَاهُ)هاتین و سەیرمان كرد كەسێك كەوتوە لەسەر پشت (إِذَا آخَرُ قَائِمٌ عَلَيْهِ بِكَلُّوبٍ مِنْ حَدِيدٍ،) كەسێكیش لەسەری وەستاوە قولابێكی ئاسنینی پێی یە (وَإِذَا هُوَ يَأْتِي أَحَدَ شِقَّيْ وَجْهِهِ فَيُشَرْشِرُ شِدْقَهُ إِلَى قَفَاهُ، وَمَنْخِرَهُ إِلَى قَفَاهُ)ئەم كابرایەی كە قولابەكەی پێی یە دەیكا بەم كەسە هەلی ئەدرێی هەتا سەریی ئەیكا بەلوتیدا و هەلی ئەدرێی هەتا ئەو سەریی دواتریش دەلیٚ :

(وَعَيْنَهُ إِلَى قَفَاهُ،)ئەیکا بەچاویدا هەلی ئەدرێی هەتا ئەوسەر ، واتا دەم و لوت و چاوی لەم سەرەوە بۆ ئەوسەرەوە هەل ئەدرێی ، دواتر ئەچێتە سەری ئەو سەر ئەوانیتریش وا لیَ دەکا ، یەك لەراوی حەدیسەکان ئەلیَ شەقی ئەکرد هەمووی دا ئەدریی بۆ سەرەوە (، ثُمَّ يَتَحَوَّلُ إِلَى الجَانِبِ الآخَرِ)ئەچو بۆلا کەیتریش وای لیَ ئەکرد (الآخَرِ فَيَفْعَلُ بِهِ مِثْلَ مَا فَعَلَ بِالْجَانِبِ الأَوَّلِ،)ئەوەی یەکەمی چی لێکرد ئەویش هەروا لیَ دەکا (فَمَا يَفْرُغُ مِنْ ذَلِكَ الجَانِبِ حَتَّى يَصِحَّ ذَلِكَ الجَانِبُ كَمَا كَانَ)لێرە تەواو نەدەبوو کە ئەچوو بۆ ئەولا کە ئەولای هەلئەدرێی ئەولایتر چاك ئەبوویەوە لایەکیتری وا لیَ ئەکرد لایەکیتر چاك دەبوویەوە هەر بەم شێوازە ئەمی هەل ئەدرێی ئەچوو بۆلاکەیتر ئەمی هەل ئەدرێی لایەکیتر چاك دەبوویەوە هەروا بەردەوام دەبوو بەبەردەوام خەریکی هەل درێنی لوت و چاوی و دەمی ئەم کەسە بوو بەقولابی ئاسنین !

(ثُمَّ يَعُودُ عَلَيْهِ فَيَفْعَلُ مِثْلَ مَا فَعَلَ المَرَّةَ الأُولَى،)دواتر وەکو خۆی دەگەرایەوە سەری چی لەم لا کرد بەهەمان شێوەش وای لەلایەکەیتریش ئەکرد !!!

(قَالَ: قُلْتُ: سُبْحَانَ اللَّهِ، مَا هَذَانِ؟)پێغەمبەر فەرمووی (صلی الله علیه وسلم) پیم وتن : سبحان الله ، ئەمە بۆ شتێك دەوترێی کە تۆ سەرسام بی لەو ئیشەدا کە ئەبینی ، پاکی بۆ الله لە شەریك و پاکی بۆ الله لە زولم و پاکی بۆ الله لە نوقصانی ئەمە چیە ؟ ئەمە بۆ حالیان وایە؟!

(قَالَ: قَالاَ لِي) هەردووکیان پێیان وتم (انْطَلِقِ انْطَلِقْ) برۆ برۆ ، برۆ باشتیتر ببینی ، ئەمە تەبعەن هەر شت ئەبینی و پێی نالێن ئەمە چیە لەدوایدا هەموو شتەکانی بۆ باس دەکەن جاری با بزانین چی تریشی بەسەردا هاتووە !.

(فَانْطَلَقْنَا، فَأَتَيْنَا عَلَى مِثْلِ التَّنُّورِ –)رۆیشتین و سەیرمان کرد شوێنێك وەك تەنور وابوو سەرەکەی تەسك بوو و ناوەکەشی زۆر فراوان بوو (قَالَ: فَأَحْسِبُ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ – فَإِذَا فِيهِ لَغَطٌ وَأَصْوَاتٌ،)دەفەرمووی : لەناو تەنورەکەدا دەنگە دەنگ و هاواری و قیژەی تێدا بوو (قَالَ: فَاطَّلَعْنَا فِيهِ)دەفەرمووی : چوین سەیرمان کرد و سەرمان شۆر کردەوە (فَإِذَا فِيهِ رِجَالٌ وَنِسَاءٌ عُرَاةٌ، وَإِذَا هُمْ يَأْتِيهِمْ لَهَبٌ مِنْ أَسْفَلَ مِنْهُمْ)تەماشامان کرد پیاو وژنی روت و قوتی تێدا بوو لەبنەوە ئاگر بۆیان ئەهات

ئەوانیش هاوار و قیژەیان ئەکرد (فَإِذَا أَتَاهُمْ ذَلِكَ اللَّهَبُ ضَوْضَوْا)ئەگەر ئاگر بۆیان بهاتایە قیژەیان ئەکرد و خۆیان ئەچەماندەوە !

(قَالَ: قُلْتُ لَهُمَا: مَا هَؤُلَاءِ؟)دەفەرمووی : پێم وتم : ئەمانە کێن ؟ (قَالَ: قَالاَ لِي: انْطَلِقِ انْطَلِقْ) برۆ برۆ جاری کاتی ماوە شتیتر ببینە .

(قَالَ: فَانْطَلَقْنَا، فَأَتَيْنَا عَلَى نَهَرٍ – حَسِبْتُ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ – أَحْمَرَ مِثْلِ الدَّمِ)دەفەرمووی : هاتین و ڕۆیشتین و سەیرمان کرد ڕووبارێکمان بینی ڕووبارەکە سور بوو وەکو خوێن وابوو ، (وَإِذَا فِي النَّهَرِ رَجُلٌ سَابِحٌ يَسْبَحُ)لەناو ئەو ڕووبارە سورەدا کابرایەکی مەلەوانی تێدابوو مەلەوانی دەکرد (وَإِذَا عَلَى شَطِّ النَّهَرِ رَجُلٌ قَدْ جَمَعَ عِنْدَهُ حِجَارَةً كَثِيرَةً،)لەسەر ڕۆخی ڕووبارەکە لەسەر کەنارەکەی پیاوێك وەستابوو مەجموعەیەك وردە بەردی گەورەی لەبەر دەمیدا بوو (وَإِذَا ذَلِكَ السَّابِحُ يَسْبَحُ مَا يَسْبَحُ، ثُمَّ يَأْتِي ذَلِكَ الَّذِي قَدْ جَمَعَ عِنْدَهُ الحِجَارَةَ)مەلەی خۆی دەکرد لەناو ئەو ڕووبارە سورەدا و ئەهاتەوە بەردەمی کەسەکە کە لەکەنار ڕووبارەکەدا بوو کە ئەهاتە بەردەمی (فَيَفْغَرُ لَهُ فَاهُ)دەمی دەکردەوە کەدەمی دەکردەوە (فَيُلْقِمُهُ حَجَرًا)بەردێکی ئەخستە ناو دەمی (فَيَنْطَلِقُ يَسْبَحُ) کابرا بەبەردەکەوە ئەڕۆیشت و مەلەوانی ئەکردەوە (ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَيْهِ)ئەهاتەوە بۆلای (كُلَّمَا رَجَعَ إِلَيْهِ فَغَرَ لَهُ فَاهُ فَأَلْقَمَهُ حَجَرًا)هەر بگەرابایەوە بۆلای و دەمی ئەکردەوە و بەردێکی تیَ ئەکرد بەبەردەوام خەریکی بەرد هاوێشتنە ناو دەمی ئەم کەسە بوو ! !

(: قُلْتُ لَهُمَا: مَا هَذَانِ؟)دەفەرمووی : پێم وتن : ئەم دوانە چیە ؟ (قَالَ: قَالاَ لِي: انْطَلِقِ انْطَلِقْ،)دەفەرمووی : پێیان وتم : برۆ برۆ شتیتر ببینە جاری بۆت باس ناکەین .

(قَالَ: فَانْطَلَقْنَا، فَأَتَيْنَا عَلَى رَجُلٍ كَرِيهِ المَرْآةِ، كَأَكْرَهِ مَا أَنْتَ رَاءٍ رَجُلًا مَرْآةً)دەفەرمووی : سەیرمان کرد ڕۆیشتین و کابرایەکی هەتا بلیَ ناشرینمان بینی چەند ناشرین بیَ ئابەم شێوازە ئاوا حیسابی بۆ بکە تا بلیَ ناشرین (، وَإِذَا عِنْدَهُ نَارٌ يَحُشُّهَا وَيَسْعَى حَوْلَهَا،) ئاگرێکی لەلا بوو هەلی دەگیرساند وە لەدەوریدا ئەسورایەوە . !

(قَالَ: قُلْتُ لَهُمَا: مَا هَذَا؟)دەفەرمووی : پێم وتن : ئەمەچیە ؟ ئەم پیاو ئەم ئاگرە ؟! (قَالَ: قَالاَ لِي: انْطَلِقِ انْطَلِقْ،)دەفەرمووی : پێیان وتم : برۆ برۆ .

(فَانْطَلَقْنَا، فَأَتَيْنَا عَلَى رَوْضَةٍ مُعْتَمَّةٍ، فِيهَا مِنْ كُلِّ لَوْنِ الرَّبِيعِ)دەفەرمووی : ڕۆیشتین و سەیرمان کرد ئینجا باخ و بێستانێك وباخچەیەکی زۆر زۆر چڕ وپڕمان بینی (مُعْتَمَّةٍ)بەمانای پڕیی بوو لە سەوزایی بەس سەوازیی رەشی ئەکردەوە ناو چەکە (فِيهَا مِنْ كُلِّ لَوْنِ الرَّبِيعِ)لەهەموو جۆرە گولێکی بەهاری تێدابوو ئەوەندە جوان بوو (وَإِذَا بَيْنَ ظَهْرَيِ الرَّوْضَةِ رَجُلٌ طَوِيلٌ)سەیرم کرد پیاوێکی زۆر بالا بەرز ئەوەندە بالا بەرز بوو (، لاَ أَكَادُ أَرَى رَأْسَهُ طُولًا فِي السَّمَاءِ)ئەوەندە بالا بەرز بوو لەئاسماندا سەریم نەئەبینی ئەوەندە بەرز بوو (وَإِذَا حَوْلَ الرَّجُلِ مِنْ أَكْثَرِ وِلْدَانٍ رَأَيْتُهُمْ قَطُّ) لەدەور و بەری ئەم پیاوە ئەوەندە مندال کۆببوویەوە شتی وام نەبینیبوو ئەوەندە زۆربوون !!.

(قَالَ: قُلْتُ لَهُمَا: مَا هَذَا؟ مَا هَؤُلاَءِ؟)دەفەرمووی : پێم وتم : ئەمەچیە ؟ ئەمە کێن ئەمانە؟(قَالَ: قَالاَ لِي: انْطَلِقِ انْطَلِقْ،)دەفەرمووی : پێیان وتم : برۆ برۆ ،برۆجارێ .

(، قَالَ: فَانْطَلَقْنَا فَانْتَهَيْنَا إِلَى رَوْضَةٍ عَظِيمَةٍ، لَمْ أَرَ رَوْضَةً قَطُّ أَعْظَمَ مِنْهَا وَلاَ أَحْسَنَ)پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) دەفەرمووی : ڕۆیشتین وسەیرمان کرد لەوێدا لەوحەیەکی زۆر گەورەی بینی بیستان و باخێکی زۆر گەورەی بینی شتی وامان نەبینیی بوو ئەوەندە جوان بوو (وَلاَ أَحْسَنَ).

(قَالَ: قَالاَ لِي: ارْقَ فِيهَا ، ،)دەفەرمووی : پێیان وتم :برۆ ، (قَالَ: فَارْتَقَيْنَا فِيهَا، فَانْتَهَيْنَا إِلَى مَدِينَةٍ مَبْنِيَّةٍ بِلَبِنِ ذَهَبٍ وَلَبِنِ فِضَّةٍ) دەفەرموی ، ڕۆیشتین و شارێکمان بینی ئەو شارە ئەوەندە جوان بوو بینا کرابوو بە خشتێك لە زێر و خشتێك لە زیو (فَأَتَيْنَا بَابَ المَدِينَةِ فَاسْتَفْتَحْنَا فَفُتِحَ لَنَا فَدَخَلْنَاهَا،)هاتینە بەر دەرگای ئەم شارە لەدەرگاماندا و دەرگامان بۆ کرایەوە و چوینە ژوورەوە (تَلَقَّانَا فِيهَا رِجَالٌ شَطْرٌ مِنْ خَلْقِهِمْ كَأَحْسَنِ مَا أَنْتَ رَاءٍ)کەسانێکمان بینی دوو بەش بوون یانی گیانیان کرابوو بە دوو بەش ، لایەکیان جوانترین شێوەیەیان هەبوو (وَشَطْرٌ كَأَقْبَحِ مَا أَنْتَ رَاءٍ،)لایەکەیتریان ناشترین شتێکە کە تۆ ببینی ئاوەها بوو ، لایەکیان زۆر زۆر جوان بوو وە لایەکیشیان زۆر زۆر ناشرین بوو ، واتا هەریەك لەو ئینسانانە بەشی لای ڕاستیان جوان بوو بەشی لای چەپیان ناشرین بوو !.

(قَالَ: قَالاَ لَهُمْ: اذْهَبُوا فَقَعُوا فِي ذَلِكَ النَّهَرِ)پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) دەفەرمووی : ئەم دووانەی لەگەل پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) بون بەو خەلکانەیان وت : برۆنە ناو ئەو رووبارەوە (قَالَ: وَإِذَا نَهَرٌ مُعْتَرِضٌ يَجْرِي كَأَنَّ مَاءَهُ المَحْضُ فِي البَيَاضِ)دەفەرمووی : ئاوێك ئەوەندە جوان بوو خالص سپی سپی (فَذَهَبُوا فَوَقَعُوا فِيهِ)چوون خۆیان خستە ناو ئاوەکەوە ئەو خەلکەی کەلەناو ئەم شارەدا بوون (ثُمَّ رَجَعُوا إِلَيْنَا قَدْ ذَهَبَ ذَلِكَ السُّوءُ عَنْهُمْ)کە هاتنەوە ئەو لایەی کە ناشرین بوو ئەوانیش جوان ببوو هیچ ناشرینیەکیان پێوە نەما بوو (فَصَارُوا فِي أَحْسَنِ صُورَةٍ) لەجوانترین وێنەدا ئێمە ئەوانمان بینی .

(قَالَ: قَالاَ لِي: هَذِهِ جَنَّةُ عَدْنٍ وَهَذَاكَ مَنْزِلُكَ)پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) دەفەرمووی : ئینجا دواتر پێیان وتم : ئەمە جنەتی عەدنە ئەمەش شوێنەکەی تۆ ئالێرەدایە ئیتر ، (قَالَ: فَسَمَا بَصَرِي صُعُدًا)دەفەرمووی : سەرم بەرزکردەوە هەتا چی ببینیم ! (فَإِذَا قَصْرٌ مِثْلُ الرَّبَابَةِ البَيْضَاءِ)قەصرێکی ئەوەندە جوان وەکو پەلە هەورێکی سپی بەرز لەسەر یەك لەسەر یەك (قَالَ: قَالاَ لِي: هَذَاكَ مَنْزِلُكَ)دەفەرمووی : پێیان وتم : ئەمە شوێنی تۆیە ئەی محمد (صلى الله عليه وسلم).

(قَالَ: قُلْتُ لَهُمَا: بَارَكَ اللَّهُ فِيكُمَا ذَرَانِي فَأَدْخُلَهُ)پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) دەفەرمووی :وازم لێبێنن دەبا بچمە ناویەوە بەرەکەتی الله تعالى تان لیّ بێت ،!!(قَالاَ: أَمَّا الآنَ فَلاَ، وَأَنْتَ دَاخِلَهُ)دەفەرمووی : وتیان : ئێستا نا چونکە ئێستا ناتوانی بچیتە ناویەوە بەس تۆ هەر دەچیتە ناویەوە بەس ئێستا نا .

(قَالَ: قُلْتُ لَهُمَا)دەفەرمووی : پێم وتن (فَإِنِّي قَدْ رَأَيْتُ مُنْذُ اللَّيْلَةِ عَجَبًا)من ئەم شەو شتێکی زۆر سەیرم بینی ! ئەم هەموو شتە سەیرە چیبوو دەپێم بلێن خەبەرەکەیم پێی بلێن (فَمَا هَذَا الَّذِي رَأَيْتُ؟)ئەوە چی بوو بۆم تەفسیر بکەن و بۆم شەرح بکەن ؟!

(قَالَ: قَالاَ لِي: أَمَا إِنَّا سَنُخْبِرُكَ،)پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) دەفەرمووی / پێیان وتم : ئێمە ئێستا پێت دەلێن یەك بەیەك هەموو ئەوەی کەوا بینیت پێت دەلێن کەوا ئەمانە چیە !!

(أَمَّا الرَّجُلُ الأَوَّلُ)پیاوەکەی یەکەم کە کەوتبوو و پیاوەکەی تر کەبەسەریەوە بوو بەتاشە بەرد ئەیکێشا بەسەریدا و سەری پان و پلیش ئەکردەوە و مێشکی ئەتەقاند ،ئەوە مەبەستەکەمانە باش ئاگادارین .(أَمَّا الرَّجُلُ الأَوَّلُ الَّذِي أَتَيْتَ عَلَيْهِ يُثْلَغُ رَأْسُهُ بِالحَجَرِ، فَإِنَّهُ الرَّجُلُ يَأْخُذُ القُرْآنَ فَيَرْفُضُهُ وَيَنَامُ عَنِ الصَّلَاةِ المَكْتُوبَةِ)ئەوە ئەو کەسەی کە سەری پان و پلیش ئەکرایەوە ئەو کەسەیە کەوا قورئانی وەرگرتوە و پاشان وازی لێهێناوە و نوێژە فەرزەکانی بەجێ دەهێلی و نایکات ئەخەوێت و وازی لێ ئەهێنی و قورئانەکە تەرك ئەکا ئەوەیە مەبەستەکەمان لێرەدا ! !

ئەمە شمولی هەموو حاکمەکانی ئەم سەر زەوییە دەکا ئێستاکە ! قوربەسەر ئەو کەسەی کەوا قورئان تەرك ئەکات ، خاك بەسەر ئەو کەسەی کەوا ئیش بەقورئان ناکا ، دەبا بروا دۆلارەکەی و عەسکەرەکەی و تەکنەلۆجیاکەی و هەرچی لەسەر زەویدایە با رزگاری بکا ! هەی خاك بەسەر ئەو کەسەشی کەوا بەشوێنیدا ئەروا و تەئیدی ئەکا !! ئەمە کەمە ئەمە !؟ ئەی نامرین !؟ ئەی ناچینەوە بەردەمی الله تعالى ؟! تۆ قورئان رەفز ئەکەی ؟! قورئانت ناویی؟! ئەمە حالەکەتە !.

زانایان دەفەرموون : لەشەرحی حەدیسەکەدا یەك لەشەرحەکەی ئەلێن :ئەو کەسەی کەوا قورئان بەشەو ناخوێنێتەوەی قورئانی لەبەر و قورئانی وەرگرتوە و قورئان فێر بووە و بەشەو نایخوێنێتەوە ئەمە یەکێکە لەماناکانی !.

(وَيَنَامُ عَنِ الصَّلَاةِ المَكْتُوبَةِ)نوێژی بەیانی چی !! نوێژی نیوەرۆ و عەصرو مەغریب و عیشای چی !! گوێی پێی نادا .

جا ئیمامی إبن المنذر لەکیتابی ترغيب و ترهيب کە ئەم حەدیثەی ئیمامی بوخاری هێناوە ئەیکاتە بەلگەیەکی زۆر بەهێز کەوا نوێژنەکەر (تارك الصلاة)کافرە هەتا هەتایە ئەبێ ئاوای لێبکرێت لەجەهەنەمدا ، ئەوەشی کەوا قورئان تەرك ئەکا و ئیشی پێی ناکا !

زانایان دەفەرموون : ئەوەی قورئان ناخوێنێتەوە !! ئەی ئەوەی کە بلێ نەخێر هەر ئیشیشی پێی ناکەم ! ئەوەی بلێ نەوالله ئەمە شتێکی هیچ و پوچە بۆ عەرەبەکان هاتوە والعياذ بالله خۆی بەموسلمان ئەزانی !؟ .

(وَأَمَّا الرَّجُلُ الَّذِي أَتَيْتَ عَلَيْهِ، يُشَرْشَرُ شِدْقُهُ إِلَى قَفَاهُ، وَمَنْخِرُهُ إِلَى قَفَاهُ، وَعَيْنُهُ إِلَى قَفَاهُ، فَإِنَّهُ الرَّجُلُ يَغْدُو مِنْ بَيْتِهِ، فَيَكْذِبُ الكَذْبَةَ تَبْلُغُ الآفَاقَ) ئەوەکەیتریش کە دەم و لوت و چاویان بەقولاب پارچە پارچە ئەکرد و رایان ئەکێشا و ئەیان دراند ئەمە کەسی درۆزنە دێتە ناو خەلکەوە درۆیەك ئەکا ودرۆکەی ئەروات بۆ ئەم سەر و ئەو سەر خەلکیش درۆکەی ئەگێرنەوە ، ئەم سزای کەسی درۆزنە بەم شێوەیان لێدەکرێ !.

(وَأَمَّا الرِّجَالُ وَالنِّسَاءُ العُرَاةُ الَّذِينَ فِي مِثْلِ بِنَاءِ التَّنُّورِ)ئەما ژن و پیاوە رووت و قوتەکان کە لەناو تەنورەکەدا بوون (فَإِنَّهُمُ الزُّنَاةُ وَالزَّوَانِي)ئەمە زینا باز و زینا کەرەکانن لە ژنان لە پیاوان کە زینایان ئەکرد ، ئێستا ئا لەوێدا لەم تەنورەدا الله تعالی بەم شێوەیە سزایان ئەدا .

(وَأَمَّا الرَّجُلُ الَّذِي أَتَيْتَ عَلَيْهِ يَسْبَحُ فِي النَّهَرِ وَيُلْقَمُ الحَجَرَ، فَإِنَّهُ آكِلُ الرِّبَا،) وە ئەوکەسەی کە لەناو رووبارە خوێنەکەدا بوو و ئەهات و مەلەی ئەکرد و ئەهاتەوە بەردەمی کابرا و بەردێکی گەورەی ئەگرتە دەمی ئەوە ئەوکەسە کەسی ریبا خۆرە !! ئەوە ئەم کەسەیە کەوا قەرز ئەدا لەبەر خاتری الله تعالی نادا بلێ قەرزەکەم بدەوە یان لێ خۆشبێت ، بەلکو ئەچی فائیدەی ئەخاتە سەر ! وەکو هەموو حوکمەتەکانی ئەم زەمانە کە هەموو بانك و مصرەفەکانیان بەریبا ئەروات بەرێوە ، ئەی خاك بەسەر ئەو کەسەی کەوا کاتبە و کە شاهیدە کە پاسەوانی ئەم بانکەشە .

زانایان دەفەرموون: ئەمانە هەموویان تاوانبارن و بەشدارن ئا لەم ئیشەدا و بەشدارن لەم سزایەدا .

وە خاك بەسەر ئەو کەسەی بینای ئەم بانکە دروست ئەکا خاك بەسەر ئەو کەسەی کەوا پاسەوانی ئەم بانکە دەکا خاك بەسەر ئەو کەسەی کەوا کاتبی ئەم بانکەیە کە شاهیدەکەیەتی و کە مدیرەکەیەتی !!

پێغەمبەری خوا (صلی الله علیە وسلم) دەفەرمووی : الله تعالی لەعنەتی کردوە لەو کەسەی کەوا ریباکە ئەنوسی ئەوەشی ئەبێ بەشایەت بەسەری ، لەعنەت بێت لێیان ! ئەوەشی ئەیخوا و ئەوەشی ئەیدرێتی بیخوا .

کەمە !؟ ئەم عقوبە وسزایە کەمە ؟! لەعنەت کەمە ؟!

جا زانایان ئەلێن : بۆ بەرد ئەخاتە دەمی واتای هیچت دەست نەکەوت ، بزانە ! !

یانی مالەکەت زیادی نەکرد ، مالەکەت بەریبا زیاد ناکا الله تعالى دفەرمووی : (يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا وَيُرْبِي الصَّدَقَاتِ)[1] الله تعالى ریبا چی لیٚ ئەکات ؟! بیٚ بەرەکەت ئەکا .

یانی ئێستا ئەگەر ئێمە بەحوکمی قورئان ئیش بکەین و قەرزێك بدرێی بەئێمە بەئێمە بوترێی نێوەی قەرزەکەمام بدەرەوە ، بلێن نەخێر قەرزەکە وەکو خۆی بمان دەرەوە چەن خۆشە ! ! بەشەریعەتی ئیسلام ! بەڵام لەشەریعەتی کافرەکان دەلێن : دەبیٚ تۆ ئەوەندەش زیاد بدەی بەمەرجیشی ئەگرێی ئەگەر نەت گەراندەوە لەفلان کات ئەوەندەشی غرامە ئەچێتە سەر ! ! ئەزانن ئەم کیٚ یە ، ئەمە کەسێکە کەوا لە بەرامبەر خوا و پێغەمبەردا دەلیٚ من لەگەلتان ئەجەنگم و ئەی خوا وپێغەمبەر چی ئەکەی بیکە ! !

ئەی قور بەسەر لەگەل خوا وپێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) ئەجەنگی ؟! لە نەصی قورئاندا الله تعالى دەفەرمووی : ئەو کەسانەی کەوا ریبا ئەخۆن (الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ)[2] رۆژی قیامەت بەشێتی زیندوو ئەبێتەوە بەشێتی ! !وەکو شەیطان دەستی لێی وەشاندبیٚ ئەوەها زیندوو ئەبێتەوە یانی تۆ بەم مەبلەغە بچوکە تۆ چیت لیٚ دێت ئەگەر وەریی نەگریت ! ؟ ئەو خەلکەش بۆ توشی نارەحەتی دەکەی !

(وَأَمَّا الرَّجُلُ الكَرِيهُ المَرْآةِ، الَّذِي عِنْدَ النَّارِ يَحُشُّهَا وَيَسْعَى حَوْلَهَا ،)ئەما ئەوپیاوە ناشرینەی کە لەدەوری ئاگرەکە دەسورایەوە ئاگرەکەی بلێسە پیٚ ئەدا (فَإِنَّهُ مَالِكٌ خَازِنُ جَهَنَّمَ)ئەوە ئەوە مالیکە دەرگاوانی جەهەنەم مەلائیکەی جەهەنەمە بەبەردەوام ئیشی ئاگر خۆش کردنە هیچ رەحم لەدلیاندا نیە ئەم مەلائیکەتانە ئەگەر الله تعالى کەسێکی خستە ناویەوە و وتی بیسوتێنن هەتا ئێوارە ئەو کەسە هاوار بکا هەروەکو لەم ئایەتەدا هاتووە (وَنَادَوْا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ إِنَّكُم مَّاكِثُونَ)[3] جەهەنەمیەکان دەلێن ئەی مالیك تخوا بەخواکەت بلیٚ با لەناومان ببا ئیتر بەسە ! ! دەفەرموویێ : نەخێر بەلکو دەبیٚ هەتا هەتاییە تێدا بمێنیتەوە ! !

[1] :سورة البقرة اية : ٢٧٦
[2] :سورة البقرة اية : ٢٧٥
[3] :سورة الزخرف اية : ٧٧

کام عەزاب و سزا گەورەترە عەزابی ستەمکاران یان عەزابی الله تعالی ! عەزابی ستەمکاران تۆ ئەگەر بیچێژی چەند سالێکیش بەردەوام بێ کۆتاییەکەی هەر بەمردن دێی ، بەس عەزابی الله تعالی کۆتایەکەی بەمردن نایە !! کەچی خەلك لە الله ناترسی لەئینسان و عەزابی ئینسانەکان ئەترسێ و لەعەزابی الله تعالی ناترسی ، پێویستە ئیمانەکەمان بەهێز بکەین خۆشەویستانم .

(وَأَمَّا الرَّجُلُ الطَّوِيلُ الَّذِي فِي الرَّوْضَةِ)ئەی بالاّ بەرزەکەی کە زۆر بالاّ بەرز بوو لەباخچەکەدا ؟! (فَإِنَّهُ إِبْرَاهِيمُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)ئەمە پێغەمبەر ئیبراهیم بوو (علیه الصلاة والسلام) (وَأَمَّا الوِلْدَانُ الَّذِينَ حَوْلَهُ)ئەی ئەو مندالانەی کەوا وێنەیان زۆر جوان و چەند زۆربوون ؟ (فَكُلُّ مَوْلُودٍ مَاتَ عَلَى الفِطْرَةِ)ئەوە مندالانی موسلمانن کە لەدایك وباوکی موسلمان دەبێ لەسەر فیطرەت ئەمرێی پێش ئەوەی بالغ ببن ئەمرن ئەمانە هەموویان ئەچنە بەهەشتەوە ئەمانە لەدەورو بەری ئیبراهیمن ، دلت خۆش بی ئەی دایك و باوکی موسلمان کاتێك مندالەکەت بەمندالی مردووە خەم مەخۆ کێ ئەلێ گەورە نابێت و توشی کوفر نابێ بەس بەمندالی رۆیشت تەکید بە زۆر وا لای پێغەمبەر ئیبراهیمە (علیه الصلاة والسلام) دلت خۆشبێ بەمە .

(قَالَ: فَقَالَ بَعْضُ المُسْلِمِينَ)دەفەرمووی : بەشێك بە موسلمانەکان پرسیاریان لە پێغەمبەری خوا (صلی الله علیه وسلم) کرد (يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَأَوْلاَدُ المُشْرِكِينَ؟)ئەی پێغەمبەری خوا (صلی الله علیه وسلم) ئەی ئەولادی موشرکین چیان لێ دێی کە بەمندالی ئەمرن ؟!

(فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَأَوْلاَدُ المُشْرِكِينَ،)پێغەمبەری خوا (صلی الله علیه وسلم) فەرمووی : مندالانی موشریکیشی هەر لەلایە .

رۆشەنکردنەوەیەك ئەدەین دەربارەی مندالانی موشرکین ئەولادی موشرکین حوکمیان چیە؟ یانی کەسێك کە یەهودی و نەصرانی بێ مندالەکەی پێش ئەوەی بالغ بێ بمرێی ئەم منداله حوکمی چیە ؟ بەهەشتیە یاخود جەهەنەمییە ؟!

بەپێ ئەم حەدیسەی کە لەبوخاری دا هەیە هەندێك لەئەهلی عیلم دەفەرموون : زاهیری حەدیسەکە کە وا دەگەیەنێی ئەوانیش إلحاق کران بە بەموسلمانەکانەوە یانی ئەوانیش لەبەر ئەوەی بێ تاوانن بۆ بەهەشت .

بەلأم لەلای ئەهلی عیلم لەبەر بوونی حەدیثیتر ئەفەرموون : نەخێر مندالی موسلمان ئەچێتە بەهەشت بەلأم مندالی کافر و موشریك تاقی ئەکرێتەوە لەرۆژی قیامەت چونکە هیچ کەسێکی کافر نارواتە ناو بەهەشت ئەوانیش تابیعن بۆ دایکان و باوکیان .

لەبەر ئەوە لەرۆژی قیامەت الله تعالی ئاگرێکیان بۆ دەکاتەوە پێیان ئەلێ : برۆنە ناو ئەم ئاگرە ! ئەگەر رۆیشتن ئەچنە بەهەشت نەرۆیشتن ناچنە بەهەشت بەلکو ئەچنە جەهەنەم ، واتا هیچ کەسێك بەبێ عەمەل ناروا .

(وَأَمَّا الْقَوْمُ الَّذِينَ كَانُوا شَطْرٌ مِنْهُمْ حَسَنًا وَشَطْرٌ قَبِيحًا)ئەما ئەوانەی کەوا لایەکیان جوان بوو وە لایەکیتریان ناشرین بوو دواتر پێیان وترا برۆنە ناو ئەو رووبارە و پاك بوونەوە و جوان بوونەوە (فَإِنَّهُمْ قَوْمٌ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا ، تَجَاوَزَ اللَّهُ عَنْهُمْ) ئەمە کەسانێکین لەدونیادا چاکە و خراپەیان کردوە ، چاکەیان هەیە و خراپەشیان هەیە ، چاکەکەیە لایە جوانەکەیە خراپەکەشیان لایە خراپەکەیە ، بەلأم کردەوەکەیان چاکە و خراپەیان وەکو یەك وایە هیچیان لەهیچی زۆرتر نیە ، چونکە ئەگەر چاکەت زۆربی بۆ بەهەشت وە خراپەشت زۆربێ بۆ جەهەنەم ، بەس وەکو یەك وابێ ئەچیتە ئەعراف ، بەلأم ئەم جۆرە کەسانە الله تعالی نایان سوتێنی خاوێنیان ئەکاتەوە و الله تعالی ئەیانخاتە بەهەشت .

خۆشەویستانم ئاگاداری حەدیثەکە بن ئەوەی قورئانی وەرگرت و رەفزی کرد! ئەوەی قورئانی وەرگرت و نەیخوێندەوە ! ئەوەی قورئانی وەرگرت و تەدەبوریی نەکرد ، ئەمە هەمووی موخالەفاتی قورئانە ئەمەش حوکمەکەیەتی پەنا ئەگرین بە الله تعالی .

با قورئان نەبێتە گۆرانی ، با قورئان نەبێتە سرود وە با قورئان نەبێتە شتێکی رەمزی!

بزانن له دەولەتەکاندا چۆنە ؟! کەسێك ئەهێنن کەسێکی بەکرێی گیراو پارەیان داوەتێ ئا دەی وەرە دوو کەلیمەمان بۆ بخوێنە با حەفلەکەمان بەچەند ئایەتێك لەقورئانی پیرۆز برازێنینەوە دواتر باقی حەفەلەکە هەمووی دژی قورئانەکەیە ، بۆتە مۆدێل !

قورئان بۆ ئەوە نەکراوە سەرەتای حەفلەی پێی برازێنیتەوە ، بەلکو قورئان بۆ ئەوە کراوە تاوەکو بیکەیت بە مەنهەجی حەیات ئەمرۆ قورئان بۆ ئەم شتانە بەکارد ێی بەداخەوە ، ئەچیٚ بۆ سەر قەبران و پارەی پێ وەردەگرێی وا ئەزانی ئەو پارەیە لەگەرویی بەنۆش ئەچێتە خوارەوە والله با پێت بلێم بە ئاگر ئەچێتە خوارەوە باش بزانە چونکە ئەوە لێرەدا هیچ زانایەك لەزاناکان نەی وتوە ئەم پارەیە حەلالە کە تۆ وەری دەگریی ، ئەی خاك بەسەر ئەو کەسەشی ئەچێ تەعزییە دەکا و پارە ئەدا بەم کەسانە و قورئان ئاوا لێ دەکا بەم شێوەیە .

خۆشەویستانم باش بزانن : تەعزییە لەدینی ئیسلامدا نیە بەم شێوەیە دابنیشن بۆ تەعزییە و فاتحە بخوێنی ،بە والله نیە !. ئەوە ئیمامی شافعی دەفەرمووی : ئەم شتە حەرامە و نابێ کەس بیکات .

ئیمامی شیرازی لە مهذەب دەفەرمووی : نابێ و حەرامە .

وە لەشەرحی مهذەب دەفەرمویو : حەرامە و بیدعەیە نابێ ئەم شتانە بکرێی .

کوا مەلا و مامۆستاکانی شافعی مەزهەبەکان !؟ کوا لەبەر چی قسە ناکەن ؟! حەز دەکەن پارە بخۆن ! یان لەترسی خەلك قسە ناکەن !؟ هەردووکی زەرەرە ، لەبەر خوا بلێ نیە ، بەش بەحالی خۆم بە فەزلی الله تعالی هەرکەسێك مردبێ چوارشتی لەسەر شانمان بیکەین بۆی لەگەلیان ئەگەر توانی بێتمان کردوومانە ، شوشتنی و کفن کردنی و نوێژ کردن لەسەری و بردنی بۆ سەر قەبران و ناشتنی .

ئیتر تەواو باقیەکەیتر باوکم بوە و دایکم بوە باپیرم بووە و داپیرم بووە خالم بوە و مام بوە نەچومەتە ناو تەعزیەوە ، چونکە ئەگەر ئێمەی مامۆستا چوینە ناو تەعزیەوە خەلك ئەلێ ئەی مامۆستا فلان بۆ دێی !! تۆ مەچۆ بزانم خەلك دای ئەمەزرێنی !

لەبەر ئەوە هەر کەسێك لەئێوە مرد برا بەرێزەکەم چاوەروانی من مەکەن بێمە مەجلیسێکەوە بلێن (الفاتحە) ئەوە من بەخیانەتی ئەزانم نایمە ناو ئەو مەجلیسانەوە .

قورئان ئاوەها لی ناکەین بەلکو قورئان دەخوێنینەوە بەلکو بزانین ئەلێ چی بۆ ئەوەی رەفتاری پێ بکەین ئەلێ نوێژ بکە و رۆژوو بگرە و عیبادەت بکە ئەمانە بۆخۆتە ، لەدونیاکەت بیکە کە مردنی هیچ سوودت پێ ناگەیەنی ئەگەر نەت کرد (الفاتحە)هیچ سودت پێ ناگەیەنی ئەگەر نەت کردبێتە مەنهەج ، تەواو کەسەکە مارکسیە و شیوعییە و بروای بە الله تعالى نیە ئەچن تەعزیەکی بۆ ئەگرن و ئەلێن (الفاتحە) بۆ رۆحی فلان ، بۆ لەدونیا زۆر ئیشی پێی کردوە تاوەکو بۆ رۆحی بینێرێی ؟! خۆ ئەگەر ئیشیشی پێکردبێ بۆی ناچێ چ جای ئیشی پێ نەکردبێ ، ئەمە خیانەت نیە لەقورئان ؟ بەلێ ئەمە خیانەتە لەقورئان ..